

Szenkovics Dezső¹ – János Imre²

Az orosz–ukrán háború romániai perspektívából³

A tanulmány célja átfogó képet nyújtani arról, hogy a Románia szomszédságában zajló orosz–ukrán háború kitörése milyen reakciókat váltott ki a politikai vezetés és a lakosság körében, illetve milyen kihatása volt az ország politikai, gazdasági és biztonságpolitikai helyzetére. Az elemzés külön kitér a Románia által a háborúval kapcsolatban tanúsított politikai állásfoglalásra, az ország által Ukrajnának nyújtott humanitárius és katonai segélyek kérdésére. Ugyanakkor azt is vizsgálni kívánja, hogy a háború okozta megváltozott helyzet milyen új biztonságpolitikai és geopolitikai kihívások elé állította a román kormányt és a fegyveres erők vezetését.

Kulcsszavak: Ukrajna, Oroszország, Románia, háború, biztonság

The Russian-Ukrainian War from a Romanian Perspective

The aim of this study is to provide a comprehensive picture concerning the reactions of the political leadership and the population to the outbreak of the Russian-Ukrainian war in Romania's neighbourhood, and its impact on the political, economic and security of the country. The analysis focuses in particular on Romania's political position concerning the war, on the issue of humanitarian and military aid provided to Ukraine. At the same time, it also seeks to examine how the changed situation brought about by the war has presented new security and geopolitical challenges for the Romanian government and the leadership of the armed forces.

Keywords: Ukraine, Russia, Romania, war, security

Bevezető

2022. február 24-én azzal, hogy Oroszország lerohanta a független és szuverén Ukrajnát, egy új mérföldkőhöz érkezett az emberiség. Ha még voltak ugyanis mindeddig kérdések és kétkedők azzal kapcsolatban, hogy a történelem véget ért-e, vagy sem, Vlagyimir Putyin és az orosz politikai-katonai vezetés azáltal, hogy támadást, területfoglaló tömegháborút indított Ukrajna ellen, megválaszolta a több mint három évtizede vitatott kérdést. A történelem folytatódik, több mint 70 esztendővel a második nagy világháború után Európában újra háború zajlik, amelynek egyelőre a végét nem látjuk, amely könnyen eszkalálódhat és lángba boríthatja egész Európát.

¹ Szenkovics Dezső a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Kolozsvári Kar Nemzetközi Kapcsolatok és Európai Tanulmányok Tanszékének egyetemi adjunktusa. E-mail: szenkovics@kv.sapientia.ro

² János Imre a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Kolozsvári Kar Nemzetközi Kapcsolatok és Európai Tanulmányok Tanszékének egyetemi hallgatója. E-mail: jano.imre@student.kv.sapientia.ro

³ A tanulmány a TKP2021-NVA-16 számú projektnek a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021-NVA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

Ebben a tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy a több mint 600 napja zajló háború milyen visszhangokat szült Romániában, milyen hatással volt az ország politikai, gazdasági, biztonságpolitikai helyzetére, miként érintette az ország helyét és szerepét geopolitikai értelemben.

Az államvezetés, az ortodox egyház és az állampolgárok reakciója az orosz katonai agresszióra

A 2014 óta tartó orosz–ukrán konfliktus 2022. február 24-i eszkalációja, az eddig rendelkezésre álló információk szerint legalábbis, váratlanul és felkészületlenül érte mind a román kormányt, mind pedig az államelnöki hivatalt. Annak ellenére, hogy az ország euroatlanti elköteleződése az elmúlt három évtizedben egy pillanatig sem volt kérdéses, úgy tűnik, hogy az államvezetés, beleértve az államelnöki hivatalt és a kormányt, semmiféle konkrét információt nem kapott az orosz agresszióra vonatkozóan a szövetségeseiktől. Legalábbis erre engednek következtetni az első hivatalos nyilatkozatok.

Klaus Iohannis államfő a Nemzetvédelmi Tanács február 24-i ülése után arról nyilatkozott, hogy mindenféle más híresztelés ellenére Oroszország az egyértelmű agresszor, és hogy Románia határozottan elítéli az orosz hadsereg Ukrajnával szembeni teljesen indokolatlan, törvénytelen és provokálatlan agresszióját, amely számtalan emberéletet veszélyeztet. Az államelnök azt is egyértelművé tette, hogy Románia az elmúlt periódusban mind az Európai Unióban (EU), mind pedig az Észak-atlanti Szerződés Szervezetében (NATO) mindent megtett annak érdekében, hogy megszülethessenek azok a döntések, amelyek lehetővé teszik a párbeszéd folytatását, ezáltal az ukrán határon kialakult helyzet deeszkalációját. Továbbá egyértelművé tette, hogy Románia nem fog belesodródni ebbe a háborúba, a román állampolgároknak nincs mitől félniük, hiszen a NATO-tagság és az Amerikai Egyesült Államokkal megkötött stratégiai partnerség olyan fokú biztonságot szavatol, amilyennel az ország a történelem folyamán soha nem rendelkezett.⁴

Hasonlóképpen nyilatkozott Nicolae Ciucă miniszterelnök is. Kijelentette, hogy az Oroszország által Ukrajna ellen elindított invázió törvénytelen agresszió, amely semmibe veszi az európai és nemzetközi biztonságot garantáló nemzetközi jogot. Nyugalomra intette az ország állampolgárait, hangsúlyozva, hogy a kormány folyamatos kapcsolatban van minden szövetségeseivel, és minden szükséges lépést megtesz annak érdekében, hogy az ország és a térség biztonsága szavatolva legyen.⁵

Amint az államfő és a kormányfő nyilatkozataiból egyértelműen kitűnik, a román államvezetés az első pillanattól kezdve maximálisan kiállt Ukrajna szuverenitása és függetlensége mellett, és elítélte az orosz agressziót.

A háború kitörése óta az EU által Oroszországra kivetett 11 szankciócsomag elfogadását Románia mindenféle vita vagy ellenkezés nélkül megszavazta. Hasonlóképpen

⁴ *Declarația de presă susținută de Președintele României, Klaus Iohannis, la finalul ședinței Consiliului Suprem de Apărare a Țării.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: Președintele României [2023. 09. 29.].

⁵ *Iohannis: Niciun cetățean al României nu are motiv să se teamă / În coordonare cu NATO și UE, România va impune măsuri ferme și substanțiale de răspuns / Premierul Ciucă, apel la calm.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: hotnews.ro [2023. 09. 29.].

kiállt a Nyugat álláspontja mellett akkor is, amikor az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) Közgyűlésében kellett szavazni az orosz–ukrán háború kapcsán valamely kérdésben. Az elfogadott határozat esetében Románia minden alkalommal igennel, azaz Oroszország, az orosz agresszió elítélése mellett szavazott. A teljes román parlamenti delegáció igennel szavazott akkor is, amikor a február 25-én meghozott és az Oroszország Európa tanácsbeli tagságának felfüggesztését eredményező döntés után, március 15-én az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése, majd egy nappal később a Miniszteri Bizottság is arról döntött, hogy Oroszországot kizárják a szervezetből. Itt érdemes megjegyezni, hogy egy nappal a döntés előtt Oroszország hivatalos levélben jelezte az Európa Tanácsnak, hogy kilép a szervezetből. Mindebből az körvonalazódik, hogy Románia minden nemzetközi fórumon politikai értelemben kiállt Ukrajna mellett, és elítélte az országot ért orosz katonai agressziót.

A nemzetközi fórumokon túlmenően Románia belpolitikai téren is számos intézkedést tett azért, hogy a kialakult helyzet által generált biztonságpolitikai fenyegetést a lehető legnagyobb mértékben minimalizálja: lezárta légterét az orosz felségjelzés alatt közlekedő repülőgépek előtt, és alkalmazkodva az Európai Bizottság által bejelentett intézkedéshez, február 28-tól beszüntette az orosz állami propagandát terjesztő tévécsatornák és webes hírportálok romániai elérhetőségét.⁶ Ugyanakkor a kormány törvénytervezetet dolgozott ki az orosz többségi tulajdonban lévő Nemzetközi Befektetési Bankból való kilépésre.⁷ A Romániában tevékenykedő orosz érdekeltségű intézmények elleni intézkedések sorába tartozott, hogy 2023. február 21-én a román külügyminisztérium bekérte a bukaresti orosz nagykövetet, és közölte vele, hogy a fővárosban működő Orosz Tudományos és Kulturális Központ tevékenységét a román fél 2023. augusztus 20-tól felfüggeszti. A döntés háttérben az állt, hogy a központ a háború kitörése után eltávolodott eredeti célkitűzésétől, és az orosz kulturális és tudományos értékek és eredmények ismertetése helyett egyre inkább az orosz állami propaganda és dezinformálás, valamint Oroszország Ukrajna területén elkövetett háborús bűneinek felmentő eszközévé vált.⁸ A Külügyminisztérium ez irányú intézkedéseinek következő célpontja az Orosz Föderáció bukaresti nagykövetsége volt. 2023 júniusában a Külügyminisztérium arról tájékoztatta a nagykövetet, hogy az orosz diplomáciai és az azt kiszolgáló adminisztratív testület létszámát Románia moszkvai nagykövetségének létszámához kell igazítani. Ennek értelmében a Romániában diplomáciai szolgálatot teljesítő orosz állomány létszámát 21 fővel, míg a technikai-adminisztratív személyzet létszámát további 29 személlyel kellett csökkenteni.⁹ Mindezen intézkedések tulajdonképpen az orosz propaganda és dezinformáció lehetőségének minimalizálását célozták, korlátozva ezáltal az ilyen típusú tevékenységek biztonságpolitikai kockázatát.

⁶ *Declarații de presă susținute de purtătorul de cuvânt al Guvernului, Dan Cărbunaru, privind măsurile luate de Executiv în cadrul ședinței task-force pentru gestionarea situației generate de agresiunea militară rusă din Ucraina.* [online], 2022. 02. 28. Forrás: Guvernul României [2023. 11. 01.].

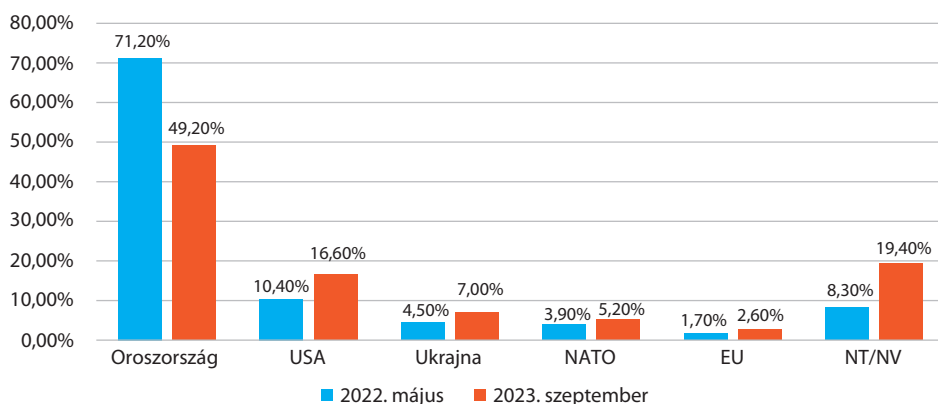
⁷ *Informație de presă privind actele normative aprobate în ședința Guvernului României din 25 mai 2022.* [online], 2022. 05. 25. Forrás: Guvernul României [2023.10.27.].

⁸ *Comunicat de presă privind decizia României de reducere a personalului diplomatic și tehnico-administrativ al Federației Ruse în România.* [online], 2022. 06. 08. Forrás: Ministerul Afacerilor Externe [2023. 10. 27.].

⁹ *Comunicat de presă privind decizia României de reducere...* 2022.

Nemcsak a kormány képviselői voltak azok, akik felemelték szavukat a háború kapcsán, hanem ezt tette az ortodox egyház is. Először Daniel pátriárka szólalt fel határozottan az orosz agresszió ellen. A február 24-én kelt nyílt levelében egyrészt direkt módon és élesen ítélte el a Román Ortodox Egyház nevében az Oroszország által a szuverén és független Ukrajna ellen elindított háborút, másrészt pedig szolidaritását fejezte ki az ukrainai ortodox testvérekkel. Ugyanakkor a békéért folytatott imára és segítségnyújtásra szólította fel híveit.¹⁰ Még az egyházfőnél is keményebb szavakkal bírálta az orosz döntést Vasile Bănescu, az ortodox egyház szóvivője, aki Instagram-bejegyzésében egészen addig ment el, hogy Kirill moszkvai pátriárkát egyenesen keresztényellenesnek nevezte, amiért bűnrészességet vállalt a gyilkos politikummal, és legitímálta a kegyetlenséggel elkövetett szörnyű tetteket.¹¹

Ami a háború kirobbanásáért felelős aktoroknak a román társadalom általi beazonosítását, megítélését és annak változását illeti, nagyon beszédesek az INSCOP Research közvélemény-kutató és elemző intézet által végzett felmérések eredményei. A háború kirobbanását követő hetekben a román közvélemény több mint 70%-a gondolta azt, hogy a háborúért egyértelműen Oroszország a felelős, de 2023 szeptemberére ez az arány 50% alá csökkent, miközben az Egyesült Államok felelősségének említése több mint 6%-kal nőtt. Növekedett azok aránya is, akik Ukrajnát, a NATO-t vagy éppen az EU-t hibáztatják a háború kitéréséért. Érdekes azt is megfigyelni, hogy a „Nem tudom” választ adó személyek aránya több mint 100%-os növekedést mutatott a vizsgált periódusban (1. ábra). A román állampolgároknak a Nyugat iránti egyértelmű elkötelezettségét támasztják alá azok az adatok, amelyek az országnak az EU-ból vagy a NATO-ból való kilépésére vonatkozó attitűdöt mérték. A lekérdezés időpontjától függetlenül a megkérdezettek több mint háromnegyede gondolja úgy, hogy Romániának az EU-ban és a NATO-ban van helye (2. és 3. ábra).

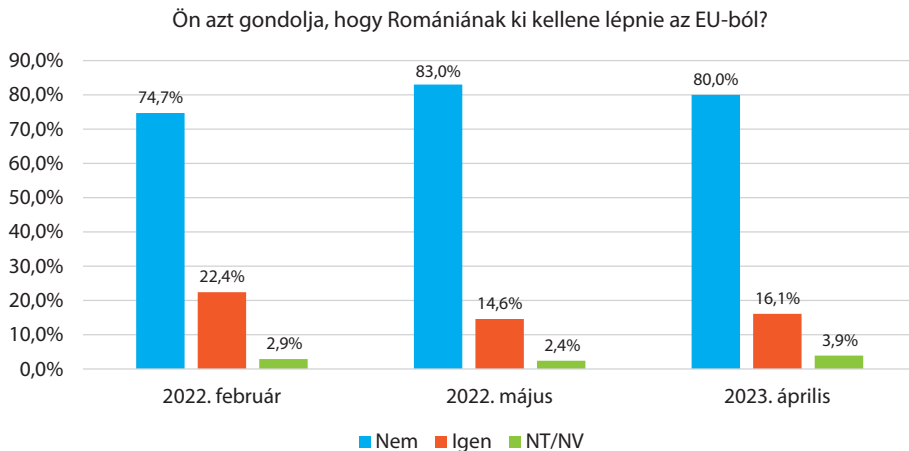

1. ábra: Ki a felelős az orosz–ukrán háború kirobbanásáért?

Forrás: a szerzők szerkesztése az INSCOP Research adatai alapján

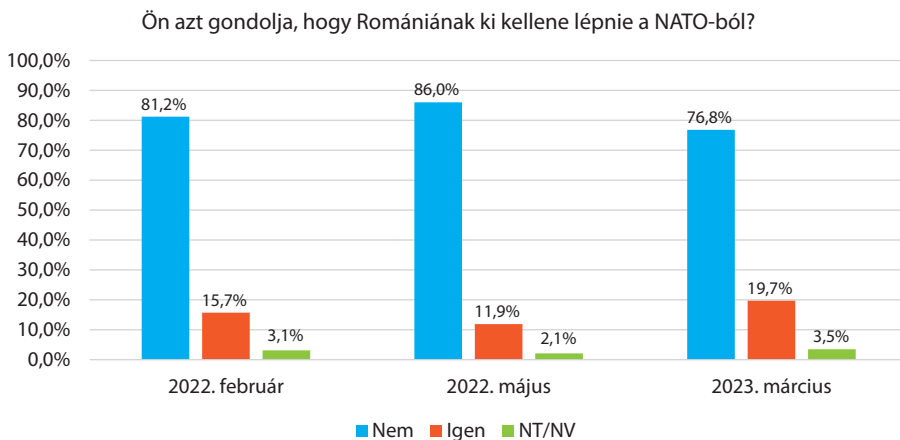
¹⁰ Dumitrașcu, Iulian: *Patriarhul Daniel: Apel la încetarea războiului în Ucraina și rugăciune pentru pace*. [online], 2022. 02. 24. Forrás: basilica.ro [2023. 10. 29.].

¹¹ Vasile Bănescu [@vasile.banescu]: *Datoria lucidității*. [online], 2022. 03. 06. Forrás: instagram.com [2023. 10. 29.].

2. ábra: A megkérdezettek véleménye arról, hogy Romániának ki kellene-e lépnie az EU-ból

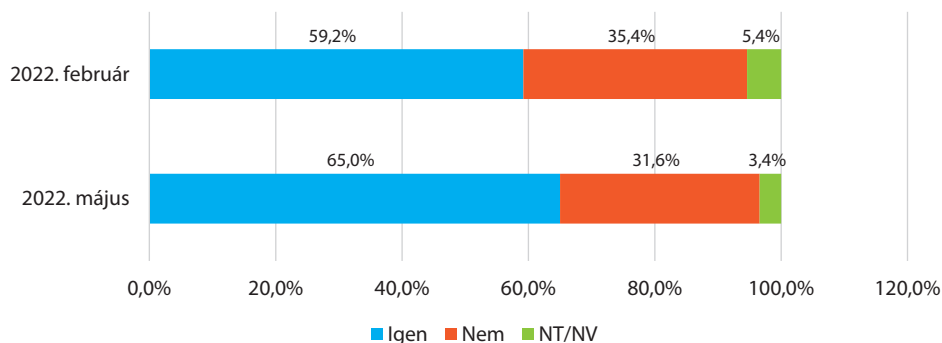
Forrás: a szerzők szerkesztése az INSCOP Research adatai alapján

3. ábra: A megkérdezettek véleménye arról, hogy Romániának ki kellene-e lépnie a NATO-ból

Forrás: a szerzők szerkesztése az INSCOP Research adatai alapján

A háború kitörése után elvégzett közvélemény-kutatások alapján a lakosság biztonságérzetére vonatkozó kép is kirajzolódott. Összességében elmondható, hogy a kiobbant fegyveres konfliktus hatással volt a romániai átlagpolgár biztonságérzetére. Ezt bizonyítja az a 2022. május 16–22. között lefolytatott közvélemény-kutatás, amely arra is rákérdezett, hogy miként vélekednek a román hadsereg személyi állományának nagyságrendjéről. A megkérdezés pillanatában a román állampolgárok több mint 70%-a nyilatkozott úgy, hogy szükség van a hadsereg állománybővítésére, miközben 23%-a gondolta úgy, hogy az aktuális létszám növelése nem indokolt. Ugyancsak erre utalnak a NATO fokozott romániai jelenlétével kapcsolatos vélekedések is, amelyek a 2022. februári és májusi lekérdezések között is jelentős változást mutatnak (4. ábra).

4. ábra: Egyetért-e azzal, hogy a NATO fokozza jelenlétét Románia területén?

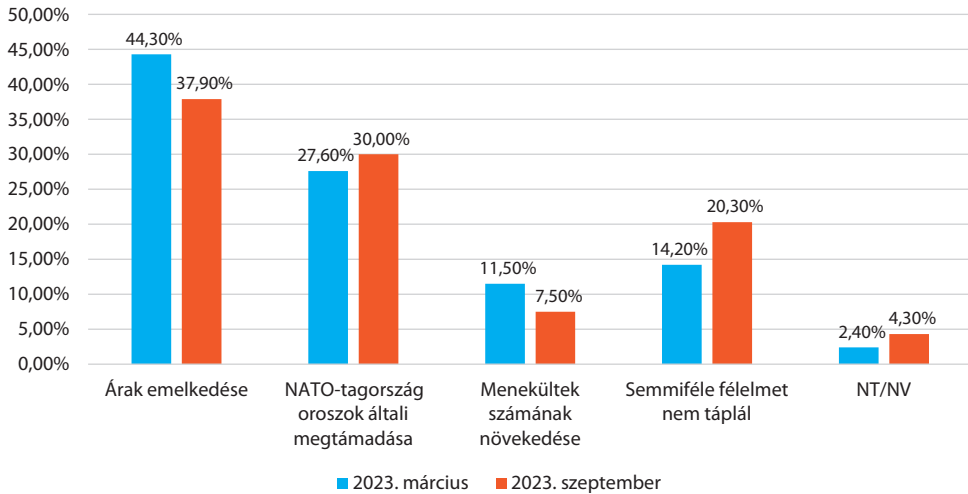
Forrás: a szerzők szerkesztése az INSCOP Research adatai alapján

Hasonlóképpen a háború kimenetelével kapcsolatos félelmekre mutat rá az is, hogy a 2023 szeptemberében megkérdezettek csupán 40%-a vélekedett úgy, hogy Ukrajna meg tudja nyerni a háborút (2022 májusában ez az érték még 50% fölött volt), miközben 3,5%-kal emelkedett azok aránya, akik egyértelműen Oroszország győzelmét vizionálják (26,1%-ról 29,6%-ra). Továbbá jelentősen, mintegy 8%-kal nőtt a bizonytalan vagy nem válaszolók aránya.

Fontos azt is kiemelni, hogy a 2022. májusi felmérés alkalmával megkérdezettek alig 22%-a gondolta azt, hogy Oroszország a konfliktus során atomcsapást fog mérni Ukrajnára. Hasonlóan alacsony (22,7%) azon válaszadók aránya, akik úgy vélekedtek, hogy Oroszország megtámadja a Moldovai Köztársaságot is.

A 2023. január–februári periódusban az EU által készített Eurobarometer közvélemény-kutatás adatai is hasonló trendeket mutatnak. A megkérdezettek több mint 70%-a nyilatkozott úgy, hogy a szomszédos országban zajló háború veszélyt jelent Románia biztonságára, 69%-a pedig az orosz agressziót az EU biztonságára nézve is fenyegetésként értelmezi. Beszédesebb az az adat, hogy a románok 61%-a bízik a hadseregben, 53% az egészségügyi rendszerben, 46% az igazságszolgáltatásban és mindössze 23% a parlamentben, valamint 21% a kormányban. Hasonlóképpen rossz a megítélése a politikai pártoknak is, ugyanis a megkérdezettek 73%-a válaszolta azt, hogy nincs bizalma ezekben. Ennél jóval magasabb viszont azon személyek aránya, akik bíznak az EU-ban, annak egyes intézményeiben: minden második román bízik az EU-ban, a megkérdezettek több mint fele pedig bizalommal viszonyul az Európai Parlamenthez (EP) és az Európai Bizottsághoz (EB). Azon személyek aránya is magas (67%), akik támogatják az EU intézményei által Oroszország ellen meghozott döntéseket, szankciókat.

Ugyancsak az INSCOP Research intézet által készített felmérés eredménye világít rá arra, hogy a román állampolgár mindmáig leginkább a háború pénzügyi-gazdasági hatásaitól félt és fél (5. ábra).

5. ábra: Mitől fél a legjobban a háború kapcsán?

Forrás: a szerzők szerkesztése az INSCOP Research adatai alapján

Mindezek alapján elmondható, hogy Romániában mind az állam hivatalos, mind pedig a civil lakosság túlnyomó többségének az álláspontja az volt, és mind a mai napig az, hogy az agresszor Oroszország, Ukrajna pedig az áldozat. Éppen ezért mindent meg kell tenni az agresszor lehetséges megbüntetése és az áldozat megsegítése érdekében, beleértve Ukrajna katonai értelemben történő támogatását is. Ugyanakkor sokkal árnyaltabb a kép a háború potenciális győztese tekintetében. Ez esetben ugyanis az látszik, hogy az ukrán győzelemben bízók aránya folyamatosan csökkent. Ami pedig a háborúnak az átlagállampolgár hétköznapi életére kifejtett hatásainak percepciójára vonatkozik, egyértelműen elmondható, hogy a megkérdezettek leginkább az inflációtól, az árak emelkedésétől tartanak.

Kiállás Ukrajna mellett

A román kormány és az államelnöki hivatal a kezdetektől elkötelezte magát Ukrajna megsegítése mellett, és tulajdonképpen elmondható, hogy Románia a politikai állásfoglalásokon túl mind humanitárius, mind katonai, mind pedig gazdasági téren támogatta és mindmáig támogatja Ukrajnát. A következőkben a román állam által nyújtott támogatások tartalmáról, nagyságrendjéről és azok átláthatóságáról igyekszünk átfogó képet nyújtani. Ukrajna feltételek nélküli támogatásának legújabb ékes példája az a román államelnöki nyilatkozat, amelyre 2023. október 10-én, a Iohannis–Zelenszkij-találkozó és -megbeszélés után került sor, és amelyben a román államfő biztosította ukrán kollegáját arról, hogy Románia mindent megtesz annak érdekében, hogy még 2023-ban

elkezdődhesen Ukrajna EU-csatlakozási folyamata, illetve továbbra is támogatni fogja a szomszéd állam NATO-csatlakozását.¹²

Menekültek fogadása, integrálása

Románia a háború kitörésének első napjától kezdve kivette a részét a kegyetlen és véres harcok elől menekülő ukrán állampolgárok fogadásából, ellátásából, esetenként az ország területén történő letelepítéséből és az átmeneti védelmi státusz¹³ biztosításából. A kialakult helyzetre adandó gyors és hatékony válaszok érdekében a Kormány 2022. június 29-én sürgősségi rendelettel fogadta el azt a jogszabályt, amely rendelkezett a Romániában ideiglenes védelemben részesülő, Ukrajnából származó menekült személyek védelmére és befogadására irányuló országos intézkedési terv jóváhagyásáról és végrehajtásáról.¹⁴

A menekültek ellátási folyamatában az állami szervek mellett nagyon fontos szerepet vállaltak az egyházi és civil szervezetek, amelyek a lakosság és cégek adományait gyűjtötték össze és juttatták el a Románia területére érkezett bajbajutottakhoz. Az állam, az egyházak, a civil szervezetek, a gazdasági szereplők és a lakosság összefogásában megvalósuló humanitárius akciót a Miniszterelnöki Hivatal szintjén létrejött koordinációs központ irányította.

A román–ukrán közös határszakaszon több ponton is létrejöttek ideiglenes fogadóközpontok, ahol az országba belépő menekültek orvosi ellátásban részesülhettek, melegételhez juthattak, kipihenhették a gyakran többnapos utazás fáradtságait, és információkhoz juthattak a menekültjogi eljárásokkal kapcsolatban.

A Románia területére érkező, az itt maradó és a továbbutazott személyek számával kapcsolatos adatokat tekintve minimális eltérés tapasztalható az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala (UNHCR) által közzétett, valamint az EU statisztikai hivatalának, az Eurostatnak az adatai között, azonban a nagyságrendeket és a tapasztalható trendeket megfigyelve mindkét adatbázis ugyanazt mutatja. Az egyszerűség kedvéért jelen tanulmányban az Eurostat 2023. októberi adatbázisát használtuk, amely a szeptemberi összesített adatokat tartalmazza. Ennek értelmében az EU területén a háború kitörése óta mintegy 4,1 millió ukrán állampolgár igényelte az átmeneti védelmet, közülük a legtöbben Németországban (1,1 millió) és Lengyelországban (0,9 millió). Romániában mintegy 140 ezren folyamodtak átmeneti védelmi státuszért. Ez a szám a jelenleg Romániában tartózkodó menekültek számának tükrében értékelhető, amely a UNHCR 2023. október

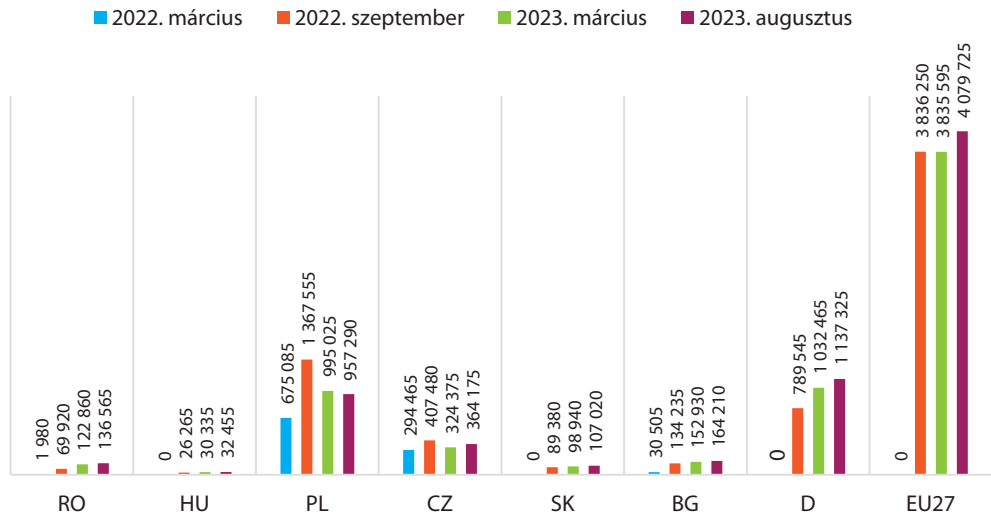
¹² *Declarația Comună a Președintelui României Klaus Iohannis și a Președintelui Ucrainei Volodimir Zelenski.* [online], 2023. 10. 10. Forrás: Președintele României [2023. 10. 29.].

¹³ Ez a státusz a menekültek számára tartózkodási és lakhatási jogot, munkavállalási jogot és az orvosi és szociális ellátás igénybevételének a jogát garantálja.

¹⁴ Rom: Ordonanță De Urgență nr. 100 din 29 iunie 2022 privind aprobarea și implementarea Planului național de măsură cu privire la protecția și incluziunea persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative). [online], 2023. 06. 30. Forrás: legislatie.just.ro [2023. 09. 06.].

23-i jelentése szerint meghaladja a 83 ezer főt.¹⁵ A román munkaügyi minisztérium által közzétett adatok szerint a foglalkoztatott menekültek száma több mint 7 ezer, és további 19 ezer személy van nyilvántartásba véve mint aktív munkakereső.¹⁶

A román kormánynak az ország területén maradt ukrán menekültek megsegítésére fordított támogatása a kezdeti szakaszban napi 50 lej/menekült lakhatási célokra, valamint 20 lej/menekült étkezési célokra fordítható összegben volt megszabva. Emellett a menekültek ingyenes orvosi ellátásban részesültek. 2023 tavaszán azonban a kormány ezt a rendelkezést szigorította, és az egy családra eső támogatás összegét havi 2000 lejben határozta meg. A támogatásra való jogosultságot feltételekhez kötötte, hiszen csak akkor folyósítható, ha a család kiskorú tagjainak beiskolázása megtörtént, illetve valamelyik családtag vagy dolgozik, vagy pedig bizonyíthatóan munkát keres. Talán ezen intézkedéseknek köszönhető az is, hogy a 2022–2023-as tanévhez képest a beiskolázott gyerekek száma megötszöröződött, elérve a 25 ezer főt.¹⁷ Ez a folyamat pedig jelentős mértékben járul hozzá az ukrán menekültek társadalmi integrációjához,¹⁸ amely egy elhúzódó háború esetén mind Románia, mind pedig a menekültek szempontjából pozitív fejlemény lehet.

6. ábra: Az átmeneti védelmet kérelmező menekültek számának alakulása

Forrás: a szerzők szerkesztése az INSCOP Research adatai alapján

¹⁵ UNHCR Romania: *Ukraine Refugee Situation Update, Weekly Update #69, 23 October 2023*. [online], 2023. 10. 24. Forrás: reliefweb.int [2023. 10. 30.].

¹⁶ *Măsuri pentru integrarea refugiaților ucraineni pe piața muncii din România*. [online], 2023. 10. 24. Forrás: Ministerul Muncii și Solidarității Sociale [2023. 10. 30.].

¹⁷ Grădinaru, Anca: *De cinci ori mai mulți copii ucraineni înscriși la școală în România. Regulile pentru ajutorarea refugiaților, mai aspre*. [online], 2023. 08. 22. Forrás: Europa Liberă România [2023. 10. 30.].

¹⁸ Ezzel kapcsolatban Mădălina Turza, a miniszterelnök tanácsadója azt nyilatkozta, hogy annak ellenére, hogy a román kormány még mindig szilárdan hiszi, hogy a menekültek csak átmenetileg vannak Romániában és hamarosan hazamehetnek, a válsághelyzet kezeléséből az államnak át kell térnie az integrációra. Cojan Liviu: *Turza: Programul de sprijin pentru refugiații ucraineni, regândit într-un mecanism de integrare pe termen mediu și lung*. [online], 2023. 03. 27. Forrás: digi24.ro [2023. 10. 30.].

Humanitárius és gazdasági-pénzügyi segítségnyújtás Ukrajnának

Arról, hogy a civil szervezetek és az egyházak által lebonyolított segélyezési akciók milyen nagyságrendet képviseltek, nincsenek összesített pontos adataink. Azt azonban lehet tudni, hogy 2022. február 24. és 2023. július 31. között a román állam a bilaterális segítségnyújtás keretében humanitárius célokra mintegy 123 millió eurót fordított, ami az ország bruttó hazai termékének mintegy 0,05%-át jelenti. Ez európai kitekintésben nem egy kimagasló teljesítmény, az EU tagországaival összevetve mindössze a középmezőnyre elégséges.¹⁹ Az is beszédes adat, hogy direkt pénzügyi támogatásban Románia nem részesítette Ukrajnát.

1. táblázat: Bilaterális alapon Ukrajnának nyújtott humanitárius és pénzügyi támogatás 2022. február 24. – 2023. július 31. között, millió euróban

	RO	HU	PL	CZ	SK	BG	D
Humanitárius	123	54	351	367	11	1	2476
Pénzügyi	0	0	917	0	5	0	1300
Összesen	123	54	1268	367	16	1	3776
GDP-arányosan (%)	0,047	0,033	0,206	0,144	0,015	0,0013	0,098

Forrás: a szerzők szerkesztése Trebesch et al. 2023 alapján

Románia nemcsak anyagi támogatást nyújtott Ukrajnának, hanem kulcsszerepet játszott az ukrán gabona világgiazi exportjában is. Az isztambuli gabonaexportról szóló megállapodás lejárta után Ukrajna számára lehetetlenné vált a saját kikötőkből történő gabonaszállítás, azonban a Románia és Ukrajna között létrejött megállapodás lehetővé teszi az ukrán gabona exportját román kikötőkből. A szállítási kapacitások növelése érdekében Románia infrastrukturális fejlesztéseket is vállalt, mint például egy új vasútvonal építését és a kikötők kapacitásának bővítését.²⁰ A két ország közötti politikai együttműködést megerősítette az októberben Kijevben megtartott közös kormányülés, ahol szakértői egyeztetések is folytak a tervezett fejlesztésekről.²¹

Katonai segítségnyújtás Ukrajnának

Rögtön a háború kirobbanása után, 2022. február 27-én a román kormány szóvivője bejelentette, hogy a kormány jóváhagyott Ukrajna megsegítése céljából egy 3 millió euró értékű katonai szállítmányt, amely üzemanyagot, golyóálló mellényeket, harci sisakokat, lőszert és más katonai eszközöket, élelmiszert, vizet és gyógyszereket tartalmazott. A bejelentésből az is kiderült, hogy ez a második ilyen típusú szállítmány volt,

¹⁹ Trebesch, Christoph et al. (2023): *The Ukraine Support Tracker: Which Countries Help Ukraine and How? Kiel Working Paper*, 2218, 1–75.

²⁰ *Declarații de presă comune susținute cu Președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski*. [online], 2023. 10. 10. Forrás: Președintele României [2023. 11. 01.].

²¹ Románia Ukrajnának nyújtott segítségét ismeri el Kathleen Kavalec, az Amerikai Egyesült Államok bukaresti nagykövete is egy 2023. szeptember 18-i közleményében. Lásd *U.S. – Romanian Cooperation to Counter Russia's Threat to Global Food Security (Op-Ed)*. [online], 2023. 09. 18. Forrás: U.S. Embassy in Romania [2023. 11. 01.].

az első gyógyszereket és egészségügyi felszereléseket tartalmazott.²² Volodimir Zelenszkij a Twitteren mondott köszönetet Romániának.²³ Ugyancsak február 27-én jelent meg a Védelmi Minisztérium honlapján az a sajtónak szánt anyag, amely arról tájékoztat, hogy a kormányfő kérésére a minisztérium előkészítette az alárendeltségében található 11 katonai kórházat az esetlegesen Romániába szállítandó ukrán sebesültek fogadására.²⁴ Ezt követően azonban a román állami és kormányzati szervek az ország által Ukrajnának nyújtott katonai támogatásokat illetően igencsak hallgatagok, mondhatni, titkolózók voltak. Azt elismerték ugyan, hogy katonailag segítik Ukrajnát, azonban annak technikai tartalmáról és nagyságrendjéről nem voltak hajlandók nyilatkozni. Bogdan Aureescu volt román külügyminiszter a BBC *HardTalk* című műsorában kijelentette, hogy a kormány szándékosan titkosítja az Ukrajnának nyújtott katonai segítség mértékét és tartalmát, mivel úgy véli, ez segíti Ukrajnát a háborúban.²⁵ Klaus Iohannis államfő egy sajtótájékoztató keretében hasonlóan érvelt, megjegyezve, hogy az adatok nyilvánossá tétele az ellenség malmára hajtaná a vizet.²⁶

Mindezek ellenére azonban mégiscsak napvilágot láttak olyan információk, amelyekből ha nem is egy pontos, de a támogatási trendet megmutató, átfogó képet lehet alkotni arról, hogy Románia, azon túlmenően, hogy kezdettől fogva átengedte saját területén az Ukrajnába tartó fegyverszállítmányokat, konkrétan, bilaterális alapon, mivel támogatta a megtámadott felet.

Amint arról több cikkben, elemzésben is olvasni lehetett,²⁷ a román kormány haditechnikai eszközökkel, fegyverekkel és lőszerrel támogatta Ukrajnát. Az első híradások a támogatás konkrét tartalmáról a holland Oryx katonai elemző portálon és blogon jelentek meg. A honlap szerzői az orosz–ukrán fronton fényképek alapján dokumentált és beazonosított, nagy valószínűséggel Romániából származó haditechnikát, fegyverzetet és lőszerrel összerakták. A blogon megjelent cikk értelmében a román fél 122 mm-es APR-40 típusú rakéta-sorozatvetőket, 152 mm-es M1981 típusú vontatott tarackokat, TAB-71Ms típusú kétéltű páncélozott személyszállító járműveket, 12,7 mm-es nehézgéppuskákat, valamint nagyobb mennyiségben lőszer, gránátokat és rakétákat szállított Ukrajnának.²⁸

²² *Declarații de presă susținute de purtătorul de cuvânt al Guvernului...* 2022.

²³ Volodymyr Zelenskyy [@ZelenskyyUa]: *I Am Grateful to Romania*. [online], 2022. 02. 28. Forrás: twitter.com [2023. 11. 01.].

²⁴ *Sprrijin al Ministerului Apărării Naționale pentru Armata Ucrainei*. [online], 2022. 02. 27. Forrás: Ministerul Apărării Naționale [2023. 11. 03.].

²⁵ *Romanian FM: 'What Is Important Is to Help Ukraine'*. [online], 2022. 03. 30. Forrás: bbc.co.uk [2023. 11. 03.].

²⁶ *Conferința de presă susținută de Președintele României, Klaus Iohannis*. [online], 2023. 07. 05. Forrás: Președintele României [2023. 11. 03.].

²⁷ Hess, Maximilian: *Romania Is at a Dangerous Tipping Point*. [online], 2023. 10. 27. Forrás: Foreign Policy [2023. 11. 02.]; Pieńkowski, Jakub (2023): *Romanian-Ukrainian Relations Intensify*. *PISM Bulletin*, (155); Calus, Kamil: *Extremely Cautious. Romania's Approach to the Russian Invasion of Ukraine*. [online], 2022. 10. 14. Forrás: Ośrodek Studiów Wschodnich [2023. 11. 02.].

²⁸ *Carpathian Camaraderie: Romania's Military Support For Ukraine*. [online], 2023. 08. 05. Forrás: oryxspioenkop.com [2023. 11. 02.]. Fontos megjegyezni, hogy a cikk 2023. augusztusig tartalmaz adatokat.

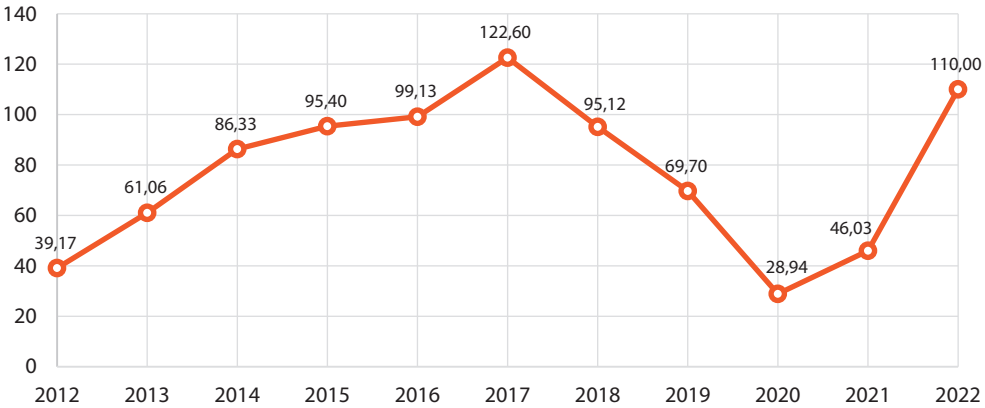
A katonai segítségnyújtás nagyságrendjét a 2022. február 24. és 2023. július 31. közötti időszakban mintegy 4 millió euró értékben állapította meg a KieLi Világgazdasági Intézet (Kiel Institute for the World Economy) által közölt tanulmány is. Összehasonlításként, a fent megnevezett tanulmány adatai alapján, elkészítettünk egy táblázatot, amely néhány kelet-európai állam mellett tartalmazza a német támogatások nagyságrendjét is.

2. táblázat: Bilaterális alapon Ukrajnának nyújtott katonai támogatások értéke 2022. február 24. – 2023. július 31. között, millió euróban

	RO	HU	PL	CZ	SK	BG	D
Katonai	4	0	3000	1065	667	255	17087
GDP-arányosan (%)	0,049	0,00	0,695	0,562	0,648	0,336	0,542

Forrás: a szerzők szerkesztése Trebesch et al. 2023 alapján

A katonai segítségnyújtáson túl, egy oknyomozó riportnak köszönhetően arra is fény derült, hogy 2022-ben a Románia területén 16 leányvállalattal rendelkező, a Gazdasági, Vállalkozási és Idegenforgalmi Minisztérium tulajdonában lévő ROMARM cég mintegy 45 millió euró értékben szállított kis és közepes kaliberű fegyvereket, illetve töltényeket az Ukrspexexport fegyverimporttal és -exporttal foglalkozó ukrán állami vállalatot keresztül. A román cég könyvviteléből az is kiolvasható, hogy ugyancsak 2022-ben további 110 millió euró nagyságrendben fizetett ki előleget a ROMARM-nak a már említett vállalat, valamint az ugyancsak ukrán érdekeltségű Defence Intell cég.²⁹ Ez tulajdonképpen egy 140%-os bevételnövekedést jelent 2021-hez képest (7. ábra).³⁰

7. ábra: A ROMARM exporttevékenységének változása (millió USD)

Forrás: a szerzők szerkesztése a ROMARM adatai alapján

²⁹ Popescu, Andrei Luca: *Câți bani face România din exportul de armament în Ucraina și semnalul de alarmă din industria de apărare*. [online], 2023. 06. 05. Forrás: panorama.ro [2023. 11. 11.].

³⁰ Popescu 2023.

A fenti adatokat erősíti meg egy másik megbízható forrás is, amely az annyira titkolt katonai támogatásokról ír. A Szabad Európa által működtetett romániai portál a közérdekű információkhoz való hozzáférést garantáló törvény alapján a Román Statisztikai Hivaltaltól kikért adatokat ismertette azt állítja, hogy mind a 2022-es esztendőben, mind pedig 2023 első öt hónapjában az Ukrajnába exportáló cégek listájának első 10 helyén két olyan állami cég is szerepel, amely fegyverzet- és lőszergyártással foglalkozik. Habár ez esetben sem derül ki konkrétan, hogy a ROMTEHNICA vagy a már említett ROMARM mit exportált Ukrajnába,³¹ az viszont igen, hogy a ROMTEHNICA az első, a ROMARM pedig a tizedik helyen végzett a rangsorban. Ugyancsak a statisztikai hivaltaltól megszerzett információkból derül ki, hogy az említett időszakban romániai cégek drónokat és drónalkatrészeket is szállítottak Ukrajnának, de ezek típusáról nincs semmiféle érdemi információ. Csupán annyit lehet tudni, hogy a szállítmány értéke 432 ezer euró volt, a tömege pedig 762 kg. Tekintettel arra, hogy például egy török gyártmányú Bayraktar TB2-es drón felszállósúlya 700 kg, értéke pedig meghaladja a 2 millió eurót, valószínűsíthető, hogy a Romániából exportált drónok kis méretű, civil célokot szolgáló készülékek lehettek. Végezetül itt kell megemlíteni azt is, hogy a ROMARM hadiipari vállalat a 2023-as vilniusi NATO-csúcs alkalmával meghívást kapott a NATO és az EU képviselőivel folytatott tárgyalásokra, amelyek célja a hadiipar területén tevékenykedő tagországi kapacitások hálózatba szervezése. A NATO védelmi stratégiájában ugyanis fontos szerepet kapott az orosz–ukrán háború okán kiürült európai lőszer- és fegyverkészletek újrafeltöltéséhez szükséges gyártási kapacitások megléte, ugyanakkor pedig garantálni kell az Ukrajnába irányuló lőszer- és fegyverszállítások folytonosságát. Éppen ezért a ROMARM a gyártási kapacitások bővítése és a gyártási folyamatok modernizálása céljából 250 millió eurós kölcsönért fordult az EU-hoz.

Végezetül itt érdemes megemlíteni azt is, hogy Románia részt vesz abban a közös programban, amelynek célja az ukrán pilóták kiképzése F-16-os vadászgépeken történő repülésre. A Holland Királyi Légierő által kiképzési célokra biztosított első öt repülőgép meg is érkezett a Fetești 86. légbázisra, ahol kialakítják a holland–román partnerségben megvalósuló Európai F-16-os Kiképzőközpontot (European F-16 Training Center – EFTC). Ez a helyszín lesz az F-16-os pilóták kiképzésének nemzetközi központja, amely középtávon elősegíti a szövetségesek közötti fokozott interoperabilitást, valamint erősíti a NATO azon képességét, hogy megfeleljen a fekete-tengeri térség és Kelet-Európa megváltozott és összetett kihívásainak. Az együttműködési megállapodás értelmében a román Védelmi Minisztérium adja a légbázist és a kiképzési létesítményeket, a Holland Királyi Légierő az F-16-os repülőgépeket, a Lockheed Martin pedig az oktatókat és a repülőgépek karbantartását.³²

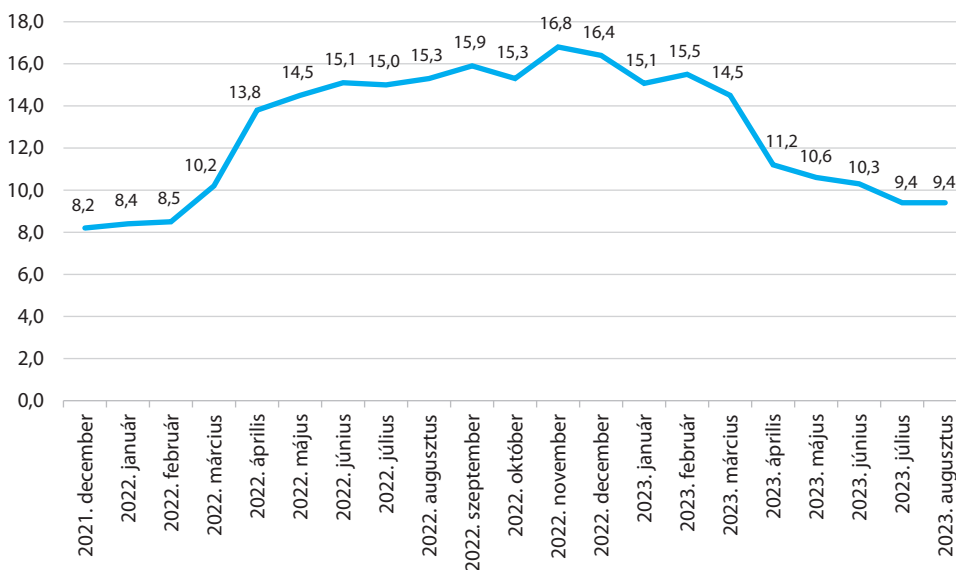
³¹ Ezzel kapcsolatban az említett sajtóorgánum hivatalosan is megkereste a román védelmi minisztériumot, de választ nem kaptak.

³² *Primele cinc aeronave ale Centruului European de Instruire F-16 au aterizat la Fetești.* [online], 2023. 11. 07. Forrás: Ministerul Apărării Naționale [2023. 11. 07.].

A háború pénzügyi-gazdasági hatásai és az arra adott válaszok

Tekintettel arra, hogy Románia, szemben más közép-kelet-európai országokkal, nincs annyira kitéve az orosz energiahordozóktól való függésnek, a román kormány és a Román Nemzeti Bank számára a legnagyobb kihívást az infláció mértékének korlátozása jelentette. Ennek egyik látványos eredménye a két intézmény közös és összehangolt pénzügyi politikája volt, amelynek köszönhetően a román lej az euróhoz képest nem sokat veszített értékéből. Az euró-lej árfolyam a 2021. január 1. – 2023. szeptember 1. periódusban 4,89–4,96 RON között mozgott. Ugyanez azonban már nem mondható el a lej-dollár árfolyamról, mivel ugyanebben az időszakban a mérleg egyértelműen a dollár javára billent el. A vizsgált periódusban az amerikai fizetőeszköz a 3,96–5,03 RON intervallumban mozgott.

Amint azt már fentebb említettük, az infláció 2021 decembere és 2022 decembere között a Román Statisztikai Hivatal elemzése értelmében megduplázódott, ugyanis a 8% körüli értékről (2021. december) felugrott 16% körüli értékre (2022. november). A 2023-as esztendőben az infláció ugyan csökkenő tendenciát mutatott, de augusztus végén a maga 9,4%-ával még mindig nem érte el a 2021. decemberi szintet (8. ábra).

8. ábra: Az infláció mértékének alakulása 2021. december és 2023. augusztus között

Forrás: a szerzők szerkesztése a Romániai Statisztikai Hivatal adatai alapján

Az infláció ilyen mértékű növekedését elsősorban az energiahordozók árának drasztikus megugrása eredményezte, ami egyrészt negatív hatással volt a lakosság jövedelmének vásárlóerejére, másrészt pedig az árak emelkedéséhez vezetett a gazdaság minden területén. Anélkül, hogy részletekbe belemennénk, fontos megemlíteni, hogy az energiahordozók

árának növekedése miatt a kormány kénytelen volt az üzemanyagra, a gázra és a villamos energiára vonatkozóan egy kompenzációs rendszert kidolgozni. Az üzemanyagok esetében ez egy literenkénti 50 banis állami támogatást jelentett a 2022. július 1. – 2022. december 31. közötti perdiódusra. Cégek számára a támogatás összege nem haladhatta meg az évi négyezer eurónak megfelelő összeget. Az elektromos energia és a gáz esetében a kormány egy bonyolult kompenzációs mutatókon alapuló ársapkát vezetett be egyes társadalmi rétegek számára. Leegyszerűsítve, a kompenzációra való jogosultság és annak mértéke összefüggésben áll a család havi jövedelmével, havi energiafogyasztásával, a család tagjainak számával, valamint azok társadalmi státuszával (nyugdíjas, tanuló, egyetemi hallgató, szociális segélyből élő, szociális ellátásra szoruló stb.).

Elemzők azt vizionálják, hogy az ukrajnai háború hatásai miatt a román gazdaságra nehezedő terhek veszélyeztethetik a koronavírus-járvány után tapasztalt nagymértékű gazdasági fellendülést. A lelassult gazdasági növekedés (5,9% 2021-ben, 4,7% 2022-ben és várhatóan 1,7% 2023-ban), amely jelentős mértékben az orosz–ukrán háborúnak tudható be, valamint a rosszul megtervezett állami költségvetés oda vezetett, hogy a kormány már májusban elérte a teljes évre tervezett 4,4%-os államháztartási hiány értékének a felét. Tekintettel arra, hogy az államháztartási hiánynak az EU által megszabott mértéke nem haladhatja meg a GDP 3%-át, fennáll a veszélye annak, hogy Románia elesik az Európai Helyreállítási Terv bizonyos forrásaitól, ami tovább gyengítené a romániai gazdaságot, és ellehetetlenítené számos infrastrukturális beruházás folytatását. Éppen ezért a kormány megszorító intézkedések sorát jelentette be, amelyek érintik a bankszektort és a nagyvállalatokat, az eddig adókedvezményekben részesülő IT-, építkezési és agrárszektorokban tevékenykedő cégeket. Ugyanakkor a kormány megemelte a szeszesitalok és a dohánytermékek jövedéki adóját, valamint egyes élelmiszerek és nem szeszes italok áfáját. A bevezetett intézkedések többsége 2024. január 1-jétől lép érvénybe.

Az orosz agresszió következtében az EU által kivetett szankciók közül talán az orosz gázra és kőolajra vonatkozó tilalmak okozták a legnagyobb gondot az európai országok számára. A nagyfokú függőség és a szankciók bevezetése számos országot arra készítette, hogy a lehető legnagyobb mértékben diverzifikálja a kőolaj- és földgázimportot, felgyorsítsa az alternatív energiaforrásokra való áttérést, valamint megteremtse az orosz energiahordozókról való minél nagyobb fokú leválás lehetőségét. Ezt az utat választotta Románia is, amikor bejelentette, hogy az immár több éve húzódo fekete-tengeri gázkitermelési projekt megvalósítása is elkezdődhet. Az OMV Petrom és a Romgaz által kiadott közös nyilatkozatban az áll, hogy 2024-ben elkezdik a Neptun Deep gázmező kitermeléséhez és a gáznak a szárazföldre történő szállításához szükséges infrastruktúra kiépítését. A kitermelés kezdete 2027-re tehető, ami azt fogja jelenteni, hogy Románia lesz az Európai Unió legnagyobb gázkitermelője és a kelet-európai térséget ellátó központ. Amennyiben ez megvalósul, Románia energetikai biztonsága is jelentős mértékben javul, hiszen a gázszükségletek esetében képes lesz az önellátásra.³³ Ugyancsak az energiatfüggetlenség minél nagyobb fokú megteremtését célozza a cernavodai atomerőmű 3-as és 4-es reaktorainak megépítése. Hosszú idő és számos tárgyalási kudarc után a román fél úgy döntött, hogy

³³ *Neptun Deep*. [online], 2023. 06. 22. Forrás: ovmpetrom.com [2023. 10. 25.].

szerződést bont a reaktorok megépítését vállaló kínai féllel, és tárgyalásokat kezdeményez az Amerikai Egyesült Államokkal. A két reaktor megépülése nagymértékben hozzájárulna Románia elektromosenergia-szükségleteinek kielégítéséhez.

A háború biztonságpolitikai hatásai

Ami a román állam biztonsága érdekében megtett intézkedések sorozatát illeti, itt kell megemlíteni az ezen a téren talán legfontosabb fejleményt: a NATO 2022. évi márciusi rendkívüli brüsszeli csúcsértekezletén döntöttek arról, hogy Románia területén állandó jelleggel állomásozzon egy többnemzeti zászlóaljharccsoport, amelynek keretországi szerepét Franciaország vállalta. A Brassó megyei Nagysinken (román nevén Cincu) jelentős infrastruktúra-fejlesztés kezdődött el, amelynek célja a létező katonai bázis bővítése, korszerűsítése. A jelenlegi tervek szerint a nagyszabású fejlesztések befejeztével a bázis képes lesz fogadni nehézfegyverzettel és harckocsikkal felszerelt egységeket is. A jelenleg itt állomásozó katonai egység 2024 tavaszára fogja elérni a maximális létszámát, a mostani 600-as létszám 1000 főre történő duzzasztásával. Ebben a többnemzeti egységben a francia mellett rotációs alapon holland és belga katonák teljesítenek szolgálatot. Emellett Románia területén további NATO-kötelékben állomásozó csapatok vannak jelen, ezek létszáma eléri az 5000 főt. A román tengerpart közelében, Mihail Kogălniceanu település határában található az 57. sz. légibázis, amelyet az amerikai hadsereg 1999 óta használ. Az orosz–ukrán háború kitörése után itt is egy nagyszabású, mintegy 20 éves fejlesztési munka indult el, amelynek összértéke meghaladja a 2,4 milliárd eurót. A fejlesztések befejeztével ez lesz a NATO legnagyobb és legkorszerűbb kelet-európai bázisa, amely alkalmas lesz a jelenlegi mintegy 2400 fős befogadóképesség helyett akár 10 000 katona állomásoztatására is. Fontos megjegyezni, hogy még a háború kirobbanása előtt, 2022. február 9-én kezdődött el a Task Force Cougar Németországban tartózkodó katonai egység áttelepítése a Mihail Kogălniceanu-i légibázisra. Hasonlóképpen fejlesztések zajlottak a délkelet-romániai Fetești település közelében található 86. légibázison, ahol kialakítják azt az európai kiképzőközpontot, ahol mind a NATO, mind pedig Ukrajna számára F-16-os repülőgépekre képeznek pilótákat.³⁴ Amerikai finanszírozással zajlottak hasonló fejlesztések az Aranyosgyéres melletti 71. légibázison, ahol egy új irányítóközpontot és egy 4500 négyzetméteres repülőgéphangárt adtak át. Végezetül pedig mindenképp meg kell említeni a Dél-Romániában található Deveselu közeli NATO-légvédelmi bázist, ugyanis ide került az Amerikai Egyesült Államok és Románia között 2010-ben megszületett egyezség eredményeképpen az amerikai fejlesztésű Aegis Ashore ballisztikus rakétavédelmi rendszer. A védelmi pajzs 2016-ban vált működőképessé, és 24 SM-3 típusú elfogórakétával van felszerelve.

Mindezek a fejlesztések, csapat- és haditechnika-telepítések és létszámnövelések egyértelműen azt célozzák, hogy a NATO keleti szárnyán kialakuljon az az elrettentő erő és képesség, amely garantálni tudja a szövetség tagországainak biztonságát egy esetleges orosz támadás esetén.

³⁴ Primele cincii aeronave ale Centrului European de Instruire F-16 au aterizat la Fetești 2023.

A mindenféle biztonsági intézkedések sorozata ellenére Románia a konfliktus kitörése óta több alkalommal is került olyan helyzetbe, amely egyrészt kényelmetlenül érintette és felkészületlenül érte mind a politikai, mind pedig a katonai vezetést, másrészt pedig jelentős mértékben befolyásolta állampolgárai biztonságérzetét. Az első ilyen esetre február 24-én, alig pár órával az orosz agresszió bekövetkezte után került sor, amikor a NATO-légirendészet két járőröző repülőgépet riasztották a román légtér megsértése okán. Mint kiderült, a kora reggeli órákban egy Szuhoj 27 típusú ukrán felségjelzésű repülőgép lépett be Románia légterébe, ahol leszállásra kényszerítették a bákói reptéren. Az ukrán fél kérésére március 1-jén az érintett repülőgépet a román hatóságok visszaszolgáltatták Ukrajnának.³⁵ Alig pár napnak kellett eltelnie, hogy március 10-én egy ugyancsak Ukrajnából felszálló drón sértse meg a román légtérrel, majd átrepülve Magyarország felett is, becsapódjon egy Zágráb közelében található lakatlan területen. Az esetre a román hadügyminisztérium hivatalos közleményben reagált: a román légvédelem észlelte a légtér megsértő objektumot, de tekintettel a meteorológiai körülményekre, valamint arra, hogy az alacsonyan repülő, kis méretű és nagy sebességgel haladó tárgy mindössze kevesebb mint 3 percet tartózkodott a román légtérben, a román legierőnek nem volt lehetősége a tárgy pontos beazonosítására és a szükséges biztonsági intézkedések megtételére.³⁶ A legaggasztóbb eseménysorozatra azonban 2023 augusztusa és októbere között került sor. Ez volt az az időszak, amikor az orosz légierő meglehetősen gyakran intézett drón-támadásokat Ukrajna dunai kikötői, Izmail és Reni ellen. Ezek a kikötők nagyon közel, csupán pár kilométerre fekszenek a román határvonalától. Ezért is történhetett meg, hogy a fent említett időszakban minimum 6 alkalommal estek le drónalkatrészek Románia területére, kétszer ráadásul településekhez közeli helyeken. A Duna-deltában található Ceatalchioi település vezetői már augusztus elején jelezték, hogy a település határában drón csapódott be, azonban a román Védelmi Minisztérium által lefolytatott kivizsgálás arra a következtetésre jutott, hogy Románia területén nem találtak drónbecsapódásra utaló jeleket, valamint a román légvédelem radarjai sem jelezték a román légtér megsértését. Ezt követően, szeptember 4-én az ukrán Külügyminisztérium szóvivője utalt arra, hogy szeptember 3-án hajnalban orosz drón robbant fel román területen. Első körben a hírt a román védelmi miniszter, a külügyminiszter és az államelnök is cáfolta, de két nappal később a Védelmi Minisztérium által a vélt becsapódás helyszínére rendelt vizsgálóbizottság vélhetően orosz drónokból származó darabokat talált. Utóbb, lakossági bejelentések alapján végzett helyszíni vizsgálatok további becsapódásokról árulkodtak. Ezek közül két alkalommal a becsapódás helyén egy nagyobb méretű kráter is képződött, ami azt valószínűsítheti, hogy a drón nem a légtérben, hanem a földet érés pillanatában robbant fel. Itt kell megjegyezni, hogy a román légtér oroszok általi megsértése kapcsán nem ez volt az első vita a román és az ukrán fél között. 2023. február 10-én látott napvilágot az az ukrán hír, miszerint két, a Krím félszigetről kilőtt orosz rakéta megsértette a Moldovai Köztársaság és Románia légterét, még mielőtt belépett volna az ukrán légtérbe.

³⁵ *Aeronava Suhoi 27 aparținând Forțelor Aeriene Ucrainene a părăsit spațiul aerian al României.* [online], 2022. 03. 01. Forrás: Ministerul Apărării Naționale [2023. 10. 25.].

³⁶ *Precizări aeronavă fără pilot.* [online], 2022. 03. 11. Forrás: Ministerul Apărării Naționale [2023. 10. 25.].

A román Védelmi Minisztérium illetékesei ekkor is cáfolták a hírt. A minisztérium által közzétett nyilatkozat szerint a román légvédelem beazonosította a két rakétát, azonban ezek az ország légtérét nem sértették meg, Romániához legközelebb 35 km-re repültek el északkeleti irányban. Az ország légtérének biztosítása érdekében a NATO-légirendészeti missziót ellátó két MiG–21 LanceR típusú repülőgépet is a térségbe irányítottak, de beavatkozni ezeknek sem kellett.³⁷

Végezetül meg kell említeni az elmúlt periódusban lezajlott haderőfejlesztést is. Románia ebben a tekintetben is tett előrelépéseket. A 2022-es esztendőben a román Védelmi Minisztérium költségvetése új rekordot döntött és elérte a mintegy 6 milliárd dollár értéket. Ennek ellenére azonban a Jens Stoltenberg által közzétett 2022. évi NATO-főtitkári jelentésben az szerepel, hogy Románia a NATO által elvárt 2%-os küszöb alatt teljesített, hiszen a védelemre szánt költségvetés az ország bruttó hazai termékének mindössze 1,75%-át teszi ki. Ez a NATO-tagországok rangsorában a 11. helyre volt elégséges. Még beszédesebb azonban az a szám, amely azt mutatja, hogy a védelmi költségvetésből milyen arányú összeg volt szánva kimondottan katonai beszerzésekre. Ebben a rangsorban Románia a mindössze 25,5%-os ráfordítással a középmezőnyben, a 14. helyen szerepel, és olyan országok előzik meg, mint Magyarország, Luxemburg, Görögország, Horvátország és Szlovákia, hogy Lengyelországot, az Egyesült Királyságot, Franciaországot és az USA-t ne is említsük.³⁸

Ennek ellenére azonban a Daniel Petrescu vezérkari főnök és Angel Tîlvăr védelmi miniszter által közölt információk szerint Románia jelentős fejlesztések irányába tudta elkötelezni magát. Ennek számít például 32 darab F–16 Falcon Fighter típusú vadászrepülő leszerződése Norvégiával, a HIMARS rakéta-sorozatvető, a Patriot légvédelmi rendszer, a Piranha 5 páncélozott személyszállító járművek beszerzésének elindítása, vagy például az a tény, hogy az ország ki tudta egészíteni készleteit. A védelmi miniszter bejelentése értelmében a 2023-as év stratégiai prioritásai közé tartozik a hadsereg létszámának növelése és a kötelékben lévők folyamatos képzése. Mindennek a túlnyomó része azonban egyelőre szerződések formájában létezik. Minden jelen arra mutat, hogy Norvégia a leszerződött F–16-os repülőgépeket a megállapodott időpontra nem fogja tudni szállítani, az új időpont egy nagyjából egyéves késést jelentene. Továbbra is problémát okoz a román tengeri flotta gyenge felszereltsége, amire a jelenleg rendelkezésre álló információk szerint az elkövetkező néhány évben nem lesz megoldás, így Románia tengeri flottájának „gyöngyszeme” továbbra is a régi és korszerűtlen haditechnikával ellátott 3 fregatt és 4 korvett marad. Hasonlóképpen lassan halad a szárazföldi erők reformja is, ahol a legnagyobb előrelépést a Piranha 5 páncélozott személyszállító járművek, valamint haditechnika- és csapatmozgatásra alkalmas teherautók beszerzése jelentette.

A román hadsereg jelenlegi állapotáról Vasile Degeratu, a védelmi minisztérium volt alkalmazottja, nemzetbiztonsági és nemzetvédelmi szakértő a *Szabad Európa* portálnak azt nyilatkozta, hogy a humán erőforrás tekintetében a román hadsereg relatív jól áll,

³⁷ *Precizări MAPN*. [online], 2022. 02. 10. Forrás: Ministerul Apărării Naționale [2023. 10. 25.].

³⁸ *The Secretary General's Annual Report 2022*. [online], 2023. 03. 21. Forrás: nato.int [2023. 10. 25.].

hiszen mintegy tizenötezer olyan katonája van, aki különböző hadszíntereken, NATO-és más nemzetközi missziókban szerzett tapasztalatokat. Sokkal rosszabbak a kilátások azonban a haditechnika és a hadászati eszközök tekintetében, amelyek jelentős része még a kommunista korszakból származik, azaz régi, és éles helyzetben használhatatlannak bizonyulna vagy nem lenne hatékony. Hasonlóképpen vélekedik a román hadsereg állapotáról Hari Bucur-Marcu katonai szakértő is, aki azt tartja, hogy Románia nem lenne képes egyedül megvédeni magát és hosszú ideig meggátolni egy potenciális orosz inváziót, talán még arra a teljesítményre sem lenne képes, mint Ukrajna.³⁹

A háború geopolitikai hatásai

A háború geopolitikai hatásainak tekintetében alapvetően két dolog látszik körvonalazódni. Az egyik az, hogy Románia mint a NATO keleti szárnyán fekvő tagország helye és szerepe felértékelődik mind a NATO, mind pedig az amerikai–román stratégiai partnerség tekintetében. Lengyelországgal karöltve, esetenként akár versenyezve is, igyekeznek a NATO keleti szárnyának védelme szempontjából kulcsfontosságú és megkerülhetetlen aktorrá válni. Az ország földrajzi helyzete több szempontból is geostratégiai fontosságú a kialakult körülmények között. Fontos szerep hárul az országra a NATO keleti szárnyának katonai megerősítésében, a Fekete-tenger védelmében, valamint az európai energiadiverzifikáció tekintetében is. Ez utóbbi esetben egyrészt fontos tranzitország, másrészt nagy eséllyel ellátó ország szerepét is betöltheti a közeljövőben. Tény az is, hogy a Fekete-tenger jelentős mértékben felértékelődött, a NATO védelmi doktrínájában stratégiai fontosságú térséggé vált. A térség jelentőségét a Krím félsziget elcsatolása, a dél-ukrajnai területek orosz megszállási kísérlete is jelezte, hiszen ezáltal próbálta meg Oroszország növelni saját befolyását ebben a régióban.

Egy másik fontos következménye Románia szempontjából a háborúnak a többnemzetiségű katonai alakulatok megnövekedett létszámából adódó előny. Feltételezhető ugyanis, hogy egy esetleges orosz támadás, amely nem csak román nemzetiségű katonai áldozatokat követelne, gyorsabb, határozottabb és egységes fellépést, konkrét és azonnali katonai segítséget jelentene a NATO részéről. Ez a szempont azért is fontos, mert Románia területén olyan típusú NATO katonai infrastruktúra van elhelyezve, amely egy orosz támadás esetén nagyon nagy valószínűséggel az első megsemmisítendő célpontok között szerepelne. Ez viszont azt jelenti, hogy Románia azon országok közé tartozna, amelyeket a támadás első hulláma már érintene. Márpedig figyelembe véve a hadsereg állapotáról nyilatkozó szakértők egyöntetű véleményét, egy esetleges orosz támadás esetén Románia nehezen tudná visszaverni az orosz erőket.

³⁹ Păvălașcu, Marian: *Țara în service | Câteva date despre cum ar face Armata Română față unei invazii*. [online], 2022. 03. 17. Forrás: Europa Liberă România [2023. 10. 25.].

Befejezés

Befejezésként talán elmondható, hogy Románia a kezdetektől fogva határozottan és egyértelműen elítélte az orosz agressziót, és feltételek nélkül kiállt az EU és a NATO Oroszország-politikája mellett. A politikai állásfoglalás mellett tevékenyen vette ki a részét a menekültek fogadásából és a számukra nyújtott segélyezésből, az ukrán hadsereg aktív támogatásából, a NATO keleti szárnya védelmének megerősítéséből. Mindezt azonban, szemben például Lengyelországgal vagy egyes balti országokkal, úgy tette, hogy sohasem volt túlságosan hangos, harsány, provokáló. Csendes, elkötelezett és aktív partner volt mind ez idáig. Ez a román magatartás jelentős mértékben annak is tulajdonítható, hogy a posztszovjet térségben Ukrajna után talán az egyik legkitettebb állama egy potenciális orosz agresszióknak a Moldovai Köztársaság, amelynek a területén jelentős román népesség él. Annak ellenére ugyanis, hogy a legutóbbi népszámláláson a lakosság mindössze 7%-a vallotta magát román, és 75,1%-a moldáv nemzetiségűnek, a kettős, román–moldovai állampolgársággal rendelkező személyek száma ma már meghaladja az egymillió főt. Ráadásul a Moldovai Köztársaság, Ukrajnához hasonlóan, nem NATO-tagország, a határain belül pedig létezik egy szakadár terület, a Dnyeszter Menti Köztársaság, ismertebb nevén Transznisztria, amely de iure ugyan a Moldovai Köztársaság egy autonóm területeként van nyilvántartva, de facto azonban önálló, független államként működik, saját parlamenttel, pénzzemmel, hadsereggel és természetesen egy nagyon erős orosz támogatással.

Felhasznált irodalom

- Rom: Ordonanță De Urgență nr. 100 din 29 iunie 2022 privind aprobarea și implementarea Planului național de măsuri cu privire la protecția și incluziunea persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiare de protecție temporară în România, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative. [online], Portal Legislativ, 2023. 06. 30. Forrás: legislatie.just.ro [2023. 09. 06.].
- Aeronava Suhoi 27 aparținând Forțelor Aeriene Ucrainene a părăsit spațiul aerian al României.* [online], 2022. 03. 01. Forrás: Ministerul Apărării Naționale [2023. 10. 25.].
- Bănescu, Vasile [@vasile.banescu]: *Datoria lucidității* [online], Instagram, 2022. 03. 06. Forrás: instagram.com [2023. 10. 29.].
- Cașu, Kamil: *Extremely Cautious. Romania's Approach to the Russian Invasion of Ukraine.* [online], 2022. 10. 14. Forrás: Ośrodek Studiów Wschodnich [2023. 11. 02.].
- Carpathian Camaraderie: Romania's Military Support For Ukraine.* [online], 2023. 08. 05. Forrás: oryxspioenkop.com [2023. 11. 02.].
- Cojan, Liviu: *Turza: Programul de sprijin pentru refugiații ucraineni, regândit într-un mecanism de integrare pe termen mediu și lung.* [online], 2023. 03. 27. Forrás: digi24.ro [2023. 10. 30.].
- Comunicat de presă privind decizia României de a reduce a personalului diplomatic și tehnico-administrativ al Federației Ruse în România.* [online], 2022. 06. 08. Forrás: Ministerul Afacerilor Externe [2023. 10. 27.].
- Conferința de presă susținută de Președintele României, Klaus Iohannis.* [online], 2023. 07. 05. Forrás: Președintele României [2023. 11. 03.].
- Declarația Comună a Președintelui României Klaus Iohannis și a Președintelui Ucrainei Volodimir Zelenski.* [online], 2023. 10. 10. Forrás: Președintele României [2023. 10. 29.].
- Declarația de presă susținută de Președintele României, Klaus Iohannis, la finalul ședinței Consiliului Suprem de Apărare a Țării.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: Președintele României [2023. 09. 29.].

- Declarații de presă comune susținute cu Președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski.* [online], 2023. 10. 10. Forrás: Președintele României [2023. 11. 01.].
- Declarații de presă susținute de purtătorul de cuvânt al Guvernului, Dan Cărbunaru, privind măsurile luate de Executiv în cadrul ședinței task-force pentru gestionarea situației generate de agresiunea militară rusă din Ucraina.* [online], 2022. 02. 27. Forrás: Guvernul României [2023. 11. 01.].
- Dumitrașcu, Iulian: *Patriarhul Daniel: Apel la încetarea războiului în Ucraina și rugăciune pentru pace.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: basilica.ro [2023. 10. 29.].
- Grădinaru, Anca: *De cinci ori mai mulți copii ucraineni înscriși la școală în România. Regulile pentru ajutorarea refugiaților, mai aspre.* [online], 2023. 08. 22. Forrás: Europa Liberă România [2023. 10. 30.].
- Hess, Maximilian: *Romania Is at a Dangerous Tipping Point.* [online], 2023. 10. 27. Forrás: Foreign Policy [2023. 11. 02.].
- Informație de presă privind actele normative aprobate în ședința Guvernului României din 25 mai 2022.* [online], 2022. 05. 25. Forrás: Guvernul României [2023. 10. 27.].
- Iohannis: Niciun cetățean al României nu are motiv să se teamă / În coordonare cu NATO și UE, România va impune măsuri ferme și substanțiale de răspuns / Premierul Ciucă, apel la calm.* [online], 2022. 02. 24. Forrás: hotnews.ro [2023. 09. 29.].
- Măsuri pentru integrarea refugiaților ucraineni pe piața muncii din România.* [online], 2023. 10. 24. Forrás: Ministerul Muncii și Solidarității Sociale [2023. 10. 30.].
- Neptun Deep.* [online], OMV Petrom, Forrás: omvpetrom.com [2023. 10. 25.].
- Păvălașc, Marian: *Țară în service | Câteva date despre cum ar face Armata Română față unei invazii.* [online], 2022. 03. 17. Forrás: Europa Liberă România [2023. 10. 25.].
- Pieńkowski, Jakub (2023): Romanian-Ukrainian Relations Intensify. *PISM Bulletin*, (155). Online: www.pism.pl/publications/romanian-ukrainian-relations-intensify
- Popescu, Andrei Luca: *Câți bani face România din exportul de armament în Ucraina și semnalul de alarmă din industria de apărare.* [online], 2023. 06. 05. Forrás: panorama.ro [2023. 11. 11.].
- Precizări aeronavă fără pilot.* [online], 2022. 03. 11. Forrás: Ministerul Apărării Naționale [2023. 10. 25.].
- Precizări MApN.* [online], 2022. 02. 10. Forrás: Ministerul Apărării Naționale [2023. 10. 25.].
- Primele cinci aeronave ale Centrului European de Instruire F-16 au aterizat la Fetești.* [online], 2023. 11. 07. Forrás: Ministerul Apărării Naționale [2023. 11. 07.].
- Romanian FM: 'What Is Important Is to Help Ukraine'.* [online], 2022. 03. 30. Forrás: bbc.co.uk [2023. 11. 03.].
- Sprrijin al Ministerului Apărării Naționale pentru Armata Ucrainei.* [online], 2022. 02. 27. Forrás: Ministerul Apărării Naționale [2023. 11. 03.].
- The Secretary General's Annual Report 2022.* [online], 2023. 03. 21. Forrás: nato.int [2023. 10. 25.].
- Traficul la frontieră în data de 29 octombrie 2023 Luni, 30 Octombrie 2023.* [online], Poliția De Frontieră Română, 2023. 10. 30. Forrás: politiadefrontiera.ro [2023. 10. 30.].
- Trebesch, Christoph et al. (2023): The Ukraine Support Tracker: Which Countries Help Ukraine and How? *Kiel Working Paper*, 2218, 1–75. Online: www.ifw-kiel.de/fileadmin/Dateiverwaltung/IfW-Publications/fis-import/87bb7b0f-ed26-4240-8979-5e6601aea9e8-KWP_2218_Trebesch_et_al_Ukraine_Support_Tracker.pdf
- U.S. – Romanian Cooperation to Counter Russia's Threat to Global Food Security (Op-Ed).* [online], 2023. 09. 18. Forrás: U.S. Embassy in Romania [2023. 11. 01.].
- UNHCR Romania: Ukraine Refugee Situation Update, Weekly Update #69, 23 October 2023.* [online], 2023. 10. 24. Forrás: reliefweb.int [2023. 10. 30.].
- Zelenskyy, Volodymyr [@ZelenskyyUa]: *I Am Grateful to Romania.* [online], 2022. 02. 28. Forrás: twitter.com [2023. 11. 01.].